

Rudakova I., Kalnibolotču O. The use of computer technologies and means of education in the training of future teachers.

Article raskryvaetneobhodimost' the use of computer tools and technologies in the training of future teachers technology introduction in educational process of modern information, in particular computer-oriented technologies, opens new avenues and opportunities for further differentiation of universal education, comprehensive revitalization of creative, search, personality-oriented communicative forms of learning, improving its efficiency and mobility.

Keywords: computer, informationandcommunicationtechnologies, computertechnologies, software, informationculture, professionaldevelopment.

Савицька О. С.

Бердянський державний педагогічний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТИВНИХ КУРСІВ В СИСТЕМУ ПРОФІЛЬНОЇ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розкриваються питання реалізації допрофільної та профільної освіти в загальноосвітній школі. Подано опис розробки програми елективного курсу для загальноосвітніх профільних шкіл.

Ключові слова: елективний курс, розробки елективного курсу, допрофільна підготовка, профільна освіта, задачі курсу.

Концепція модернізації української освіти передбачає введення профільного навчання на старшому шаблі школи. Метою профільного навчання є створення умов для освіти старшокласників з урахуванням їх схильностей і здатностей для їхнього навчання відповідно до профільних інтересів і намірами відносно продовження освіти.

Виділяють такі основні профілі: природничо-математичний, гуманітарний, технологічний, соціально-економічний.

Відомо, що невід'ємною частиною профільного навчання є організація й проведення елективних курсів з предметів.

Проведений у ході дослідження аналіз навчально-методичної літератури, вивчення досвіду роботи вчителів трудового навчання показали, що проблема розробки й організації елективних курсів з трудового навчання до кінця не вивчена – не достатньо ясності у відборі змісту для різних профілів, малий досвід проведення таких занять, бракує навчально-методичної літератури. Така ситуація дозволяє робити пошук і експериментальну перевірку нового змісту, методів навчання, а також варіювати обсяг і складність досліджуваного матеріалу на уроках трудового навчання.

Мета цієї статті полягає у висвітленні ролі й місця елективних курсів у профільному технологічному навчанні, а **завдання** полягає в створенні методичних рекомендацій для підготовки й проведення елективних курсів.

Сучасне профільне навчання, як видно із суджень відомих науковців – педагогів (І. Волощука, Л. Загайкевича, Г. Левченко, О. Ляшенко, В. Тименко), теоретиків та методологів у галузі технологічної освіти (О. Коберника, В. Мадзігона, В. Сидоренко, Д. Тхоржевського, Г. Терещука та ін.), можливе за умови обґрунтування теоретичних і прикладних основ допрофільного і профільного технологічного напрямку, зокрема теорії і методики формування інтересу до даного профілю. Досягнення цієї мети дозволить навчальним закладам підвищити ефективність реалізації освітньої галузі “Технологія”, розширити зміст профільної технологічної підготовки учнів старших класів, сприятиме їх успішному професійному самовизначенню.

Крім того, на необхідність удосконалення методики трудового навчання вказується у багатьох роботах учених у цій галузі педагогічної науки, зокрема в дослідженнях В. Борисова, Г. Левченка, В. Мадзігона, О. Коберника, В. Сидоренка, В. Тименка, Д. Тхоржевського та інших.

У вищій школі сформувалася стійка думка про необхідність додаткової спеціалізованої підготовки старшокласників для проходження вступних випробувань і подальшого здобуття вищої освіти.

Більшість учнів переконана, що нинішня загальна освіта не дає можливостей для успішного навчання у вищих навчальних закладах і побудови подальшої професійної кар'єри.

Аналіз закордонного досвіду показує, що загальна освіта на старшому щаблі у всіх розвинених країнах є профільною.

Таким чином, для того, щоб учні заглиблено освоювали потрібні їм предмети, а так само успішно складали іспити у вищій навчальній закладі і не мали більших труднощів при навчанні в ньому, необхідний перехід на профільну школу, тобто профільне навчання має актуальний характер.

Змінюється життя – змінюється школа. Сучасні перетворення, які відбуваються в загальноосвітній школі, висунули на перший план проблему пошуку шляхів професійного самовизначення старшокласників.

Одним із пріоритетних напрямків для формування професійного самовизначення в старшій школі є введення профільного навчання, основна функція якого має полягати в професійній орієнтації й допрофесійній підготовці учнів до подальшого освоєння обраної професії.

Профільне навчання – це система спеціалізованої підготовки в старших класах загальноосвітньої школи, орієнтована на індивідуалізацію навчання й соціалізацію тих, хто навчається, у тому числі з урахуванням реальних потреб ринку праці; форма організації навчальної діяльності старшокласників, при якій ураховуються їхні інтереси, схильності й здатності, створюються умови для максимального розвитку учнів відповідно до їх пізнавальних і професійних намірів.

Профільне навчання має такі цілі:

- поглиблене вивчення тих предметів, які забезпечать належний професійний рівень учнів у майбутньому й дозволять засвоїти програми вищої професійної освіти;
- підвищення адаптивної здатності випускників до умов життя інформаційного суспільства й ринкової економіки;
- забезпечення рівного доступу до якісного утворення всіх соціальних шарів суспільства, незалежно від розташування місця проживання.

Досягнення зазначених цілей вимагає наявності особливої педагогічної системи, побудова якої заснована на принципах *диференціації, варіативності, інтегративності й інтегрованості, індивідуальній спрямованості, розвивального й діяльнісного характеру навчання.*

Диференціація – це якість, що характеризує ступінь роздільності освітньої системи і припускає наявність профілів, обов'язкового для вивчення компонента й курсів на вибір, денної, заочної або іншої форм навчання.

Варіативність – це якість освітньої системи, що характеризує її здатність створювати й надавати учням варіанти освітніх програм для вибору відповідно до їхніх освітніх потреб. Так, для кожного профілю створюється надлишкова кількість програм елективних курсів.

Інтегративність – це якість, що характеризує ступінь взаємозалежності окремих елементів системи в процесі досягнення єдиних цілей. Наприклад, фізику неможливо

вивчити без використання математичного апарата, тому доцільно ці дві дисципліни поєднувати.

Інтегрованість – це якість, що характеризує сумісність різних елементів освітньої системи для досягнення загальних цілей. Наприклад, для формування загальнонаукового світогляду необхідно використовувати інтеграцію таких предметів, як фізика, хімія й біологія.

Під *індивідуальною спрямованістю навчання* варто розуміти вивчення й урахування інтересів, можливостей і потреб школярів.

Принцип розвивального, діяльнісного характеру навчання складається з практичної спрямованості змісту утворення й активності методів його засвоєння. Цей принцип реалізується через *компетентний підхід* до навчання, формування ключових і предметних компетентностей учнів [1, 15].

Сучасна шкільна освіта не завжди надає більшості учнів сприятливі умови для максимального прояву своїх можливостей, інтересу до навчання, сприяє професійному самовизначенню й підвищенню рівня самостійності. Учень, що закінчив школу, повинен навчитися здобувати нові знання й застосовувати їх на практиці, уміти орієнтуватися у світі сучасних професій і прагнути підвищувати свою кваліфікацію.

Перехід до профільного навчання припускає:

- забезпечення поглибленого вивчення окремих дисциплін програми повної освіти;
- створення умов для диференціації змісту навчання старшокласників (використання індивідуальних освітніх програм);
- забезпечення рівного доступу до повноцінної освіти різним категоріям учнів відповідно до їхніх індивідуальних здібностей і потреб;
- розширення можливостей соціалізації учнів, забезпечення наступності між загальною і професійною освітою, більш ефективну підготовку випускників до освоєння програм вищої професійної освіти.

Реформування всієї системи освіти передбачає не тільки можливість для будь-якого учня одержати базові знання, але й здатність приділяти увагу тим напрямкам навчання, які найбільшою мірою відповідають власним схильностям, інтересам і здібностям.

Структура й напрямки профілізації повинні визначатися з урахуванням думки всіх зацікавлених сторін (учнів, батьків, педагогічного колективу) і можливостей матеріально-технічної бази та навчально-методичного забезпечення.

Необхідною умовою профілізації старшої школи є введення допрофільної підготовки у 8-9 класах, що вирішує такі завдання:

- підготовка до усвідомленого вибору профілю;
- інформування про особливості профілю;
- реалізація професійно-освітніх потреб учня.

У кожному профілі поєднуються курси трьох типів: базові, профільні й елективні.

Базові курси обов'язкові для всіх учнів незалежно від профілю.

Профільні курси – курси підвищеного рівня, що визначають спрямованість кожного конкретного профілю.

Елективні курси (elect – вибір) – це курси профільного доповнення, які поглиблюють та розширюють межі профільних предметів, розвивають і доповнюють їх зміст (деякі з них інтегрують зміст).

Елективні курси обов'язкові для вивчення, але спрямованість їх школяр обирає самостійно. Вони не повинні повторювати програму базової середньої освіти або так званих профільних курсів. Схема навчання на елективних курсах досить проста. Учитель пропонує учням вибрати кілька предметів, після чого підлітки одержують необхідний багаж знань з напрямків, що їм цікаві [2, 18].

Елективні курси передбачають вивчення старшокласниками тем, що їх цікавлять, або розділів науки на якісно іншому рівні. Надається більше уваги лабораторно-практичним і творчим роботам, проектній і дослідницькій діяльності учнів, що вимагають іншої організації навчально-предметного середовища.

Елективні курси виконують три основні функції:

1) “надбудови” профільного курсу, вивчення основних профільних предметів на належному рівні за рахунок насичення профільного курсу додатковим змістом, який поглиблює і розширює знання з основних предметів; 2) розвивають зміст одного з базових навчальних предметів, вивчення якого здійснюється на мінімальному базовому рівні, що дозволяє підтримувати вивчення суміжних предметів на профільному рівні чи одержувати додаткову освіту для участі в зовнішньому незалежному оцінюванні з обраного предмета на профільному рівні; 3) мають здатність задовольнити пізнавальні інтереси в різних сферах діяльності людини [2, 36].

Основна функція курсів за вибором у 9-му класі – профорієнтаційна. У широкому розумінні це й орієнтація на профіль навчання і водночас орієнтація на певну сферу діяльності, з якої пов'язане успішне освоєння змісту освіти в рамках того або іншого профілю, орієнтація на вибір майбутньої професії.

Елективні курси в 11-х класах відносяться до профільних курсів підвищеної складності, тобто йде засвоєння школярами обраного предмета на підвищеному рівні з орієнтацією на певний профіль або професії, і вводяться, якщо немає можливості організації профільного класу.

Завдання курсів на вибір у рамках профільної підготовки:

- сприяти у виборі напрямку чи профілю навчання у старшій школі (через проходження курсів за вибором на допрофільному рівні учень має можливість свідомо вибрати профіль навчання);
- поглиблювати знання з профільних предметів;
- допомагати у професійному самовизначенні випускникам;
- стимулювати розвиток професійних умінь та навичок учнів;
- підготувати до зовнішнього незалежного оцінювання, державної підсумкової атестації, реалізація інтересу до предмета.

Програми елективних курсів включають поглиблення окремих тем базових загальноосвітніх предметів, а також розширення за рахунок тем, що виходять за їхні рамки [4, 47].

У школі предмет “Технологія” – синтезує наукові знання з курсів математики, фізики, хімії, біології й показує їхнє використання в промисловості, енергетиці, зв'язку, сільському господарстві й інших напрямках діяльності людини. Але сфера впливу уроків технології вбачається набагато ширше, ніж технічна й загальнонаукова освіта. Саме перетворювальна суть предмета “Технологія” робить пріоритетним у роботі вчителя такі завдання: сформувати у своїх учнів соціальну позицію повноправних і відповідальних господарів життя; допомогти їм у майбутньому адаптуватися до стійких вимог, пропонованих ринковою економікою.

Тим часом, трудове навчання як навчальний предмет є зовсім унікальним. Якщо шкільні загальноосвітні дисципліни, як правило, опираються на базові науки, що викладають їх основи, то кожна праця конкретна. У зв'язку із цим неможливо навчити учня якійсь абстрактній праці й тим більше декільком різним напрямкам трудової діяльності, передбаченим шкільними програмами. Та чи в цьому полягає мета технологічного навчання? Якщо розглядати трудове виховання, виходячи з інтересів школяра, а в глобальному масштабі з інтересів суспільства, то його головною метою варто вважати самореалізацію особистості, розвиток її індивідуальних якостей. Звідси

напрошується висновок, що в трудовому навчанні не можна стримувати ініціативу учнів, потрібно йти назустріч дітям і надавати більше можливостей для вибору виду трудової діяльності, пропонувати широкий спектр робіт на уроках, заохочувати ініціативу.

У допрофільному 9-му класі в основному будуть переважати пробні й орієнтаційні елективні курси. Їх зміст не повинен повторювати програму з досліджуваних предметів, але при цьому їх не слід перевантажувати новим змістом. Ці курси покликані допомогти учневі оцінити свій потенціал з погляду освітньої перспективи.

Основні форми навчальних занять при вивченні елективних курсів – робота з науковими й публіцистичними текстами, дискусії, бесіди, інтерактивні лекції, дослідження. Вони спрямовані на знайомство з певними видами діяльності в тій або іншій освітній галузі.

Вимоги до елективних курсів:

- короткотривалість;
- відповідність віковим особливостям учнів;
- науковість змісту;
- практична спрямованість;
- можливість застосування інтерактивних методів навчання;
- формування дослідницьких умінь;
- зв'язок зі шкільною програмою.

Елективні курси, як правило, носять авторський характер.

Авторська програма – це спроектований самим учителем (автором, кількома авторами) на основі власної методичної концепції зміст елективного курсу навчальної діяльності, спрямований на модернізацію шкільного регіонального компонента освіти й одержання вагомих результатів.

При розробці елективного курсу рекомендуємо опиратися на алгоритм розроблення програм курсів створений Л. Липовою [3, 5].

Перш ніж приступити до складання програми елективного курсу, вчителям корисно:

- проаналізувати зміст навчального предмета в межах обраного профілю;
- встановити, чим зміст курсу буде відрізнятися від базового або профільного;
- поділити на блоки зміст програми, розділи, теми і дати до них погодинну розбивку;
- з'ясувати можливості методичного і матеріально-технічного забезпечення вивчення пропонованого курсу;
- визначити тему, зміст, цілі та функції запропонованого курсу;
- зазначити основні види діяльності учнів, зокрема для практикумів, лабораторних дослідів, експериментів;
- визначити, через які форми роботи можна найповніше реалізувати завдання профільної підготовки;
- визначити, які освітні продукти мають бути створені учнями як результат опанування курсу (розроблені учнями в ході пізнавальної, дослідницької діяльності моделі, тези, макети, вироби, твори, серія дослідів тощо);
- вказати список літератури для вчителів та учнів;
- визначити критерії оцінювання знань з програми курсу [1, 29].

Висновки. На підставі вищезазначеного можна зробити висновок: елективні курси відіграють велику роль в удосконаленні шкільної освіти. Вони дозволяють робити пошук і експериментальну перевірку нового змісту і методів навчання, а також варіювати обсяг і складність досліджуваного матеріалу.

Елективні курси дозволяють підтримати вивчення освітньої галузі “Технологія” як профільного предмета на заданому рівні або служать для внутріпрофільної спеціалізації

навчання й побудови індивідуальних освітніх траєкторій школярів.

Отже, на сучасному етапі розвитку середньої загальноосвітньої школи вектор диференціації, індивідуалізації навчання повинен бути спрямований на подальшу розробку та впровадження в практику елективних курсів у класах технологічного профілю, які б були зорієнтовані на запити учнів.

До напрямів подальшого дослідження відносимо теорію і практику створення елективних курсів вчителями технологій як на основі принципу інтеграції, так і на основі принципу спеціалізації.

Використана література:

1. Гук В. Є. Допрофільне навчання: сутність, зміст, технології / В. Є. Гук. // Управління школою. – 2005. – № 11. – С. 15-30.
2. Ермаков Д. С. Элективные курсы для профильного обучения / Д. С. Ермаков // Педагогика. – 2005. – № 2. – С. 28-30.
3. Каспржак А. Г. Элективные курсы / А. Г. Каспржак // Директор школы. – 2006. – № 1. – С. 3-9.
4. Жафянов А. Ж. Концепция и учебные планы прпедевтики профильного обучения / А. Ж. Жафянов // Профильная школа. – 2007. – № 1. – С. 47-54.

Савицкая А. С. Особенности внедрения элективных курсов в систему профильного технологического образования.

В статье освещаются вопросы реализации предпрофильного и профильного обучения в общеобразовательной школе. Дано описание разработки программы элективного курса для общеобразовательных профильных школ.

Ключевые слова: элективный курс, разработки элективного курса, предпрофильная подготовка, профильное обучение, задачи курса.

Savitskaya E. Creation and implementation of elective courses in the system of profile technological education.

Questions of preprofile and profile education in comprehensive school are taken up in this article. The description of the elective course development is given here.

Keywords: elective course, elective course development, preprofile study, profile study, course targets and goals.

Савченко К. Ю.

**Криворізький педагогічний інститут
ДНЗ “Криворізький національний університет” КПІ ДВНЗ КНУ**

МОДЕЛЬ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗАСОБАМИ ПЕДАГОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ

В статті розглянуто проблеми побудови моделі підготовки майбутніх вчителів до формування професійної компетентності засобами педагогічних ситуацій. Визначили структуру професійної компетентності, складові та рівні. Визначили етапи моделювання педагогічних ситуацій на заняттях з педагогічних дисциплін. Показана поетапна модель формування професійної компетентності майбутніх вчителів.

Ключові слова: модель, професійна компетентність, компоненти.

На сучасному етапі розвитку освіти відбувається універсалізація та стандартизація європейських знань, завдяки цьому молодь різних націй та народностей усвідомлює свою належність до єдиної європейської культури. Безупинно збільшується обсяг і змінюється